

۱۴۲۸:۹ هجری قمری

پرونده قوه قضاییه
پرونده حقوق جزا و جرم شناسی

پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نظام قضایی ایران
(ضرورت دکا کردن)

(بر اساس طرح پژوهشی پرونده قوه قضاییه)

دکتر غلامحسن کوشکی

سرشناسه	: کوشکی، غلامحسین
عنوان و نام پدیدآور	: پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نظام قضایی ایران (ضرورت و کارکردها)/ مجری طرح غلامحسین کوشکی.
مشخصات نشر	: تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۵ ص.
شابک	: 978-600-7706-52-7
ضعیف فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: بالای عنوان: طرح پژوهشی پژوهشکده حقوق جزا و جرم شناسی.
عنوان	: طرح پژوهشی پژوهشکده حقوق جزا و جرم شناسی.
موضوع	: پلیس - ایران - خدمات برای نوجوانان
موضوع	: پلیس - ایران - خدمات برای نوجوانان - آینده‌نگری
موضوع	: پلیس - خدمات برای نوجوانان
موضوع	: پزشکیاری نوجوانان - ایران - پیشگیری
شناسه افزوده	: ان. قو. قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	: ۳۹۴، ۸۰۷۹/۲۵/۷۷۸ HV
رده بندی دیویی	: ۶۴/۳۶۰۶۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۰۲۲۸۲

وبسایت: www.jpri.ir کدپستی: ۸۴۶۵۱۴، ۱۶ تا کسر: ۲۲۰۹۳۶۸۴ - ۲۱

آدرس: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اول - پژوهشگاه قوه قضائیه

مرکز مطبوعات و انتشارات
قوه قضائیه

عنوان: پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نظام قضایی ایران (ضرورت و کارکردها)

مجری طرح: دکتر غلامحسین کوشکی (عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

نظارت فنی چاپ: منصور سعیدی

قیمت: ۶۰۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۲۰۰۰ اول ۱۳۹۴

تلفن مرکز پخش: ۱۹-۶۶۴۸۶۱۱۵-۶۶۴۸۲۸۳۰-۲۱

چکیده

با توجه به جوان بودن جامعه ایرانی و نیز با عنایت به ضرورت اتخاذ سیاست جنایی افتراقی در قبال اطفال و نوجوانان، ضروری است که پلیس آموزش دیده و متخصصی در این زمینه وجود داشته باشد. بنا به ضرورت های یادشده و نیز الزامی که در ماده ۳۱ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ مقرر شده است، تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نظام عدالت کیفری ایران انکارناپذیر است. بر همین اساس این پژوهش به دنبال ترسیم مدلی کارآمد، مناسب و بومی برای پلیس اطفال است.

در خصوص پلیس ویژه اطفال و نوجوانان دو عامل تأثیرگذار است: نخست، از حیث ساختار و سازمانی، از دیدگاه درون و برون سازمانی باید وضعیت پلیس اطفال در کشور را بر این اساس، الگوی انتخاب شده در این زمینه وابستگی پلیس اطفال به نیروی انتظامی به عنوان پلیسی تخصصی و آموزش دیده است. از حیث برون سازمانی پلیس اطفال با سازمان های دولتی و مردم نهاد مرتبط با اطفال به عنوان حلقه واسطه عمل کرده و با مشارکت آنها تلاش می کند که در حمایت از اطفال و نوجوانان اقدامات لازم و مفیدی را به عمل آورد. دوم، از حیث وظایف و اختیارات پلیس اطفال با بزرگسالان متفاوت است. داشتن رویکردی حمایتی، تقدم رویکردهای پیشگیرانه، تقویت رویکردهای مشاوره ای و مددکاری، توجه به اطفال و نوجوانان بزه دیده ر در معرض خطر و نیز ارتباط منظم و هماهنگ با دیگر نهادهای رسمی و غیررسمی از قبیل مدارس می تواند مهم ترین جهت گیری های مرتبط با پلیس ویژه اطفال به شمار آید.

واژگان کلیدی: پلیس، اطفال و نوجوانان، پیشگیری، نیروی انتظامی

فهرست مطالب

دیباجه	۱۳
مقدمه	۱۷
(۱) تبیین مسئله	۱۸
(۲) ضرورت	۲۳
(۳) پرسش‌های تحقیق	۲۵
(۴) فرضیات	۲۶
بخش نخست: مبانی، ساختار و سازمان پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	۲۷
فصل نخست: مفاهیم و مبانی	۲۹
مبحث نخست: مفاهیم	۳۰
گفتار نخست: پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	۳۰
گفتار دوم: اطفال و نوجوانان	۳۲
مبحث دوم: مبانی دینی، فرمان‌گذاری و حقوقی	۴۰
گفتار نخست: مبانی دینی عاقل براساس به اهتمام نسبت به اطفال	۴۱
گفتار دوم: اطفال به عنوان مهم‌ترین سرمایه اجتماعی و منبع انسانی	۴۴
گفتار سوم: مبانی حقوقی و قانونی	۴۵
الف - مبانی قانونی داخلی	۴۵
ب - منابع و الزامات بین‌المللی	۵۰
۱. اسناد بیانگر ضرورت تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	
به صورت ضمنی	۵۱
۲. اسناد بیانگر تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان به صورت صریح	۵۷
مبحث سوم: ویژگی‌های بزهکاری و بزه‌دیدگی اطفالی عاملی برای تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	۵۹
گفتار نخست: اتفاقی بودن بزهکاری و ضرورت تماس حداقلی پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	۶۱

گفتار دوم: تقدم رویکردهای پیشگیری بر جنبه‌های سرکوبگری.....	۶۴
فصل دوم: جایگاه سازمانی پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۶۶
مبحث نخست: اتخاذ رویکرد برون سازمانی مناسب به پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۶۸
گفتار نخست: مطالعه تطبیقی جایگاه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان	
در قوای عمومی.....	۶۸
گفتار دوم: به‌سوی شکل‌گیری جایگاه برون سازمانی مناسب.....	۷۱
الف - وابستگی به قوه قضاییه.....	۷۲
۱. وابستگی به قوه قضاییه شرط تحقق اهداف پیش‌بینی	
مدر در قانون اساسی.....	۷۲
۱. تحقق کدآمدی کشف و تعقیب مجرمان و رعایت حقوق	
از.....	۷۳
ب - وابستگی به نیروی انتظامی.....	۷۷
۱. پلیس بازوی احداث قوه مجریه.....	۸۰
۲. عدم ایجاد تشکیلات موازی صرف هزینه‌ها.....	۸۲
مبحث دوم: جایگاه درون سازمانی پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۸۴
گفتار نخست: ارکان و بخش‌های مختلف پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۸۶
الف - بخش کیفری.....	۸۷
ب - بخش حمایت از بزه‌دیدگان.....	۸۹
ج - بخش پیشگیری و نظارت.....	۹۱
گفتار دوم: شرایط استخدام و ترکیب پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۹۲
گفتار سوم: شکل و ترکیب ظاهری.....	۹۶
بخش دوم: وظایف و کارکردهای پلیس ویژه اطفال و نوجوانان.....	۹۹
فصل نخست: وظایف پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در هنگام کشف جرم و رویارویی با آنان با در نظر گرفتن دادرسی متصفانه.....	۱۰۳

مبحث نخست: اقدامات سالب و یا محدودکننده آزادی و پلیس ویژه	
اطفال و نوجوانان.....	۱۰۴
گفتار نخست: احضار.....	۱۰۶
گفتار دوم: جلب، دستگیری و تحت نظر.....	۱۰۷
مبحث دوم: حقوق دفاعی متهم و روند تحقیقات.....	۱۱۱
گفتار نخست: حق آگاهی متهم از دلایل دستگیری و نوع اتهام.....	۱۱۱
گفتار دوم: حق بهره‌مندی از معاضدت وکیل.....	۱۱۵
گفتار سوم: مصاحبه و بازجویی.....	۱۱۹
گفتار چهارم: تعامل پلیس با مددکاری اجتماعی.....	۱۲۱
گفتار پنجم: نقشه تحقیق در خصوص جرایم ارتكابی در مدارس.....	۱۲۵
فصل دوم: حمایت از اطفال بزه‌دیده در فرآیند پلیسی.....	۱۲۶
مبحث نخست: مبانی و مفروضات فانونی حمایت از بزه‌دیده.....	۱۲۷
گفتار نخست: مبانی حمایت از بزه‌دیده با تأکید بر اطفال.....	۱۲۷
گفتار دوم: جایگاه بزه‌دیدگان در قوانین مجموعه با تأکید بر قانون آیین دادرسی کیفری.....	۱۲۹
مبحث دوم: جنبه‌های مختلف حمایت از بزه‌دیدگان.....	۱۳۱
گفتار نخست: حمایت‌های رسمی.....	۱۳۱
الف - رعایت احترام و شأن بزه‌دیده.....	۱۳۱
ب - بیان دیدگاه‌ها، اطلاعات و نگرانی‌های بزه‌دیدگان.....	۱۳۲
ج - تأمین امنیت.....	۱۳۳
د - آگاه‌سازی بزه‌دیده از حقوق خود و روند رسیدگی.....	۱۳۶
گفتار دوم: تعامل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان با نهادهای غیررسمی	
باهداف حمایت از بزه‌دیدگان.....	۱۳۸
الف - مبنای مشارکت سازمان‌های غیردولتی.....	۱۳۸
ب - جایگاه سازمان‌های غیردولتی.....	۱۴۴
گفتار سوم: گونه‌های شایع بزه‌دیدگی اطفال.....	۱۴۸

- الف - کودکان خیابانی، فراری و کار ۱۴۸
- ب - کودک آزاری ۱۵۳
- ج - اطفال در معرض خطر ۱۵۵
- فصل سوم: نقش پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در پیشگیری از وقوع جرم ۱۶۳
- مبحث نخست: مفاهیم و مبانی پیشگیری از جرم ۱۶۴
- گفتار نخست: مفهوم لغوی و اصطلاحی پیشگیری از جرم ۱۶۴
- گفتار دوم: گونه‌های مختلف پیشگیری از جرم ۱۶۵
- الف - انواع مختلف پیشگیری از جرم بر اساس رویکرد مکانیکی ۱۶۶
- ب - رویکرد اصلاحی پیشگیری از وقوع جرم ۱۶۷
۱. پیشگیری اجتماعی ۱۶۷
۲. انواع پیشگیری اجتماعی ۱۶۸
- ۲.۱. پیشگیری جامع‌مدار ۱۶۸
- ۲.۲. پیشگیری رشد‌مدار ۱۶۸
- ۲.۲.۱. عوامل خطر ۱۶۹
- ۲.۲.۱.۱. عوامل خطر فردی و فوریت‌های خطر ۱۶۹
- ۲.۲.۱.۲. عوامل خطر خانوادگی ۱۷۳
- ۲.۲.۱.۳. عوامل خطر در مدرسه ۱۷۴
- ۲.۲.۱.۴. عوامل خطر در گروه‌ها، سازمان و رسانه‌ها ۱۷۷
- مبحث دوم: نقش پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در پیشگیری از وقوع جرم ۱۷۸
- گفتار نخست: گونه‌های مشارکت پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در پیشگیری از وضعی ۱۸۰
- الف - حضور فعال در مکان‌های عمومی و دیگر اماکن مستعد حضور اطفال ۱۸۱
- گشت‌های پلیسی ۱۸۱
- ب - نظارت و تسهیل سرویس رفت و آمد دانش آموزان ۱۸۲
- گفتار دوم: راهبردهای پلیس در پیشگیری اجتماعی ۱۸۳

الف - تعامل با مدارس گامی اساسی در جهت پیشگیری اجتماعی ۱۸۴

۱. مأموران پلیس مدرسه ۱۸۶

۲. مأموران پلیس به عنوان آموزش دهنده ۱۸۷

۳. الگوی همکاری جامع پلیس و مدرسه ۱۸۸

ب - به سوی تدوین مدلی برای ارتباط مراکز آموزشی و پلیس ویژه

اطفال و نوجوانان در ایران ۱۸۸

پیشنها و نتیجه گیری ۱۹۳

ضمیمه - ح: پیش نویس مواد لایحه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان ۱۹۷

پیش نویس مقدماتی زیر قابل استناد لایحه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان ... ۱۹۷

فصل نخست: مقدمه و کلیات ۱۹۷

فصل دوم: ساختار و سازمان ۱۹۹

فصل سوم: کشف جرم و تحقیق ۲۰۰

فصل چهارم: حمایت از بزه دیدگان ۲۰۳

فصل پنجم: پیشگیری از وقوع جرم و بزه دگر ۲۰۴

فصل ششم: بودجه ۲۰۵

فهرست منابع ۲۰۷

دییاجه

اطفال و نوجوانان از مهم‌ترین سرمایه‌های جوامع بشری به‌شمار می‌روند. پیشرفت، تعالی و تکامل جوامع در گرو اطفال و نوجوانان پویا، سالم و با نشاط است. از این رو پرداختن به این قشر و برآوردن نیازها و رفع دغدغه‌های آن‌ها زمینه‌ی رشد، بالندگی و ارتقاء اجتماع را فراهم می‌کند. نظام‌های حقوقی در کنار سایر عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌کوشند که بستر ساز رشد و ارتقای اطفال و نوجوانان در جامعه باشند. منبعث از همین دیدگاه بوده است که در قانون اساسی و قوانین داخلی جمهوری اسلامی ایران به موضوع اطفال و نوجوانان اهمیت مضاعفی داده شده است.

در این میان، حقوق کیفری و تحولات سیاست جنایی از جایگاه برجسته‌ای برخوردار است. زیرا از یک‌سو اطفال به علت آسیب‌پذیری ناشی از شرایط روحی و جسمی در معرض خطرات گوناگون و آسیب‌های جدی قرار دارند و ضروری است که نظام عدالت کیفری با هدف حمایت، راهی و مساعدت، پاسخ درخور و مناسبی به این تعرض‌ها بدهد. از سوی دیگر با عنایت به امکان اصلاح و تکمیل فرآیند جامعه‌پذیری در خصوص اطفال و نوجوانان، ضروری است که آیین دادرسی کیفری افتراقی‌ای نسبت به این قشر اعمال و اجرا شود.

در میان تمامی نهادهایی که با اطفال بزه‌کار یا بزه‌دید سرکار دارند، پلیس به علت ارتباط مستقیمی که با این قشر دارد، جایگاه بنیادی و اساسی‌ای را ایفاء می‌کند. از دو جنبه می‌توان این اهمیت را بازگو کرد، نخست، پلیس با توجه به تمامی که با جامعه دارد، می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های معقول، از وقوع جرم و انحراف به‌ویژه در میان اطفال و نوجوانان، جلوگیری نماید. بدیهی است ایفاء این نقش منوط به برقراری ارتباطی نزدیک و مبتنی بر احترام و اعتماد میان پلیس و اطفال و نوجوانان است، از این رو پلیس باید در جامعه به گونه‌ای ظاهر شود که ضمن اقتدار در برخورد با هرگونه جرم و هنجارشکنی، با عطف و مهربانی با این قشر برخورد نماید، تا تصویر ذهنی‌ای که از پلیس در نزد کودک و نوجوان باقی می‌ماند،

مبتنی بر احترام و اعتماد باشد. از سوی دیگر پلیس در برخورد با کودکان بزهکار یا بزه‌دیده باید برخوردی متمایز از بزرگسالان داشته باشد. هدف در این برخوردها باید تقدم رویکرد اصلاحی باشد. برخورد پلیس نباید به گونه‌ای باشد که آثار و تبعات بزه‌دیدگی یا بزهکاری را در درون کودک و نوجوان، مضاعف نماید.

قانونگذار ایرانی به لزوم برخورد متفاوت با جرایم مرتبط با اطفال توجه داشته و در قانون جدید آیین دادرسی کیفری، تشکیل دادگاه اطفال و نوجوانان و نیز دسرای ویژه نوجوانان را ضروری دانسته است. تشکیلات فوق در نظام قضایی ایران مسبب به سابقه است و نظام دادرسی کیفری ما با این تشکیلات بیگانه نیست. اما در قرن جدید به تأسیس نوپای دیگری تحت عنوان «پلیس ویژه اطفال و نوجوانان» اشاره شده است که می‌تواند یکی از نوآوری‌های چشمگیر حوزه عدالت کیفری اطفال و نوجوانان به‌شمار آید. به دیگر سخن، اندیشه تشکیل محاکم و دادرسی اختصاصی (یا عدالت تخصصی) اطفال و نوجوانان به مرحله پلیسی و کشف جرم تسری یافته است و رأیندسیدگی تخصصی به نوعی تکمیل گشته است.

ضرورت‌های اجتماعی، حقوقی و جرم‌شناختی قانونگذار را نسبت به این موضوع ترغیب کرده است و ماده ۳۱ قانون آیین دادرسی کیفری قوه قضاییه را مکلف به تنظیم لایحه‌ای در این زمینه کرده است. ز این رو، ضروری بود که پژوهشگاه قوه قضاییه به عنوان رکن مطالعاتی قوه، زمینه‌ساز تدوین مذکور باشد. بر این اساس، مطالعه پیرامون مبانی، جهات و ساختار پلیس اطفال با توجه به تجارب سایر کشورها و از طریق مطالعات تطبیقی ضروری می‌نمود تا بتوان در بحث مطالعات مذکور، مدلی بومی و متناسب با شرایط و اقتضات کشور، ترسیم و تثبیت کرد. لذا پژوهشکده جزا و جرم‌شناسی پژوهشگاه قوه قضاییه طرح پژوهشی را در دستور کار خود قرار داد تا بر مبنای آن امکان تهیه لایحه پلیس اطفال در شکلی علمی مقدور گردد. نوشته حاضر نتیجه این پژوهش است که با اتکا به مطالعات تطبیقی ساختار، سازمان و نیز وظایف و اختیارات احتمالی چنین پلیسی را مورد مطالعه قرار داده تا در نهایت موادی را به عنوان پیش‌نویس لایحه پیشنهاد دهد.

پژوهشگاه برای رسیدن به هدف فوق، خود را صرفاً به مطالعات و یافته‌های نظری محدود ننموده و برای تدوین و نهایی کردن مواد پیش‌نویس با برگزاری

جلسات متعدد از همراهی، هم‌فکری و مساعدت نهادهای متولی عدالت کیفری اطفال از قبیل نیروی انتظامی، دادگاه‌ها و دادسرای اطفال و نوجوانان بهره فراوان برده است. بنابراین مواد پیشنهادی حاصل تعاطی و تضارب آراء مجری طرح و نیز کنشگران اصلی حوزه عدالت کیفری به شمار می‌رود.

بدون شک، این اقدام می‌تواند به عنوان طلوع‌های مبارک در زمینه‌ی برطرف کردن دغدغه‌های مربوط به انسجام و نهادسازی در مرحله‌ی کشف جرم (پلیسی) قلمداد گردد. برای تحقق و عملیاتی کردن اهداف مذکور در این نوشتار و لایحه، باید اقدامات اجرایی، فراوانی از سوی نهادهای متولی عدالت کیفری اطفال از قبیل پلیس و قوه قضاییه صورت گرفته و فرهنگ‌سازی لازم در میان عموم مردم و پرسنل رسمی این نهادها به عمل آید. یکی از راهبردهای اساسی در زمینه تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان، وجود نیروهای آموزش‌دیده، متخصص و علاقه‌مند به این حیطه است. شایسته است این نهادها در کنار سیر قانونی مربوط به تصویب این پیش‌نویس، بسترها و چالش‌های احتمالی اجرای قانون پلیس اطفال را شناسایی کرده و به موازات اقدامات تقنینی نسبت به رفع اشکالات و معضلات احتمالی و نیز تأمین امکانات، اقدامات شاخصه‌ای را به عمل آورند.

در هر صورت سرمایه‌گذاری در خصوص اطفال و نوجوانان، زمینه‌ساز رشد واقعی در کشور است که مقتضی طیف وسیعی از اقدامات تقنینی و اجرایی در این زمینه است. امید است که این اقدام با استمرار عملی خود، زمینه مشارکت سایر سازمان‌ها و نهادها را جلب نماید و در نهایت با سیر قانونی خود در برابر لحاظ دغدغه‌ها و نظرات قضات، حقوق‌دانان و کارکنان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، جامه‌ی قانون به خود پوشانده و در برطرف کردن معضلات و مشکلات اجرایی در تشکیل پلیس اطفال و نوجوانان سهمی داشته باشد.

در خاتمه لازم می‌دانیم که از محقق محترم جناب آقای دکتر غلامحسن کوشکی عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی که اجرای این طرح پژوهشی را به عهده گرفته‌اند و همچنین جناب تیمسار مهدی نجابتی که با صرف وقت قابل توجه در نظارت بر این طرح به غنای آن افزوده‌اند و همچنین همه دیگر

دست‌اندرکارانی که به همت پژوهشکده حقوق جزا و جرم‌شناسی پژوهشگاه گردهم آمده و با ارائه نظرات خود به شکل دادن بهتر پیش‌نویس لایحه کمک کرده‌اند تشکر و قدردانی نماییم.

پژوهشگاه قوه قضاییه

www.ketab.ir

مقدمه

کودکان و نوجوانان سرمایه‌های یک کشورند و ضروری است که تمام توان و تلاش خود را برای ارتقای امنیت و آسایش روحی و روانی آنها به کار گیریم. در این راستا نظام عدالت کیفری و دستگاه قضایی و پلیسی سهم مهمی در این هدف برعهده دارند. اطفال و نوجوانان هسته نخستین پیشرفت انسانی جوامع به شمار می‌روند. نظام‌های مختلف اجتماعی، آموزشی و فرهنگی تمام تلاش و توانایی خود را به کار می‌گیرند تا با سرمایه‌گذاری مناسب زمینه رشد و اعتلای آنان را فراهم کنند. در نگاه کنونی پرورش و رشد اطفال و نوجوانان منجر به پیشرفت جامعه در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گردد.

بنابراین شایسته است که امکانات کشور با هدف ارتقا و رشد اطفال و نوجوانان اختصاص یابد. نظام حقوقی و قضایی نیز در پرتو چنین دیدگاهی جایگاه مناسب و ممتازی پیدا می‌کند. «دیدگاه حقوقی، اصل سوم قانون اساسی دولت را مکلف به «ایجاد محیط مساعد برای رشد فزاینده اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی»، «آموزش و پرورش و تربیت بدنی»، «ایجاد امنیت قضایی عادلانه» می‌نماید و در صدر اصل ۱۵۶ نیز بر تضمین و تأمین عدالت به عنوان یکی از اهداف کلان دستگاه قضایی تأکید می‌کند.

یکی از جلوه‌های عدالت، عدالت ساختاری و سازمانی است. باید متناسب با وظایف و کارکردها تخصص و صلاحیت‌های لازم در نظر گرفته شود.

در قوانین داخلی و اسناد بین‌المللی بر چهار موضوع مهم که به عنوان چهار p شناخته می‌شود تأکید شده است. نیازهای اولیه کودکان^۱، حمایت^۲، پیشگیری^۳ و مشارکت^۴ در واقع چهار حقوق اساسی کودکان و نوجوانان در نظام‌های اجتماعی

1- Provision

2- Protection

3- Prevention

4- Participation

است. بر همین اساس باید ساختارها و سازمانهای مشخص و متناسبی برای تحقق چهار حقوق مذکور در نظامهای داخلی ایجاد و تشکیل گردد. در گام بعدی باید وظایف و کارکردهای معینی به این سازمانها واگذار شود تا حقوق و عدالت در مورد کودکان و نوجوانان به خوبی تأمین گردد.

یکی از موضوعات اصلی و بحرانیهای جوامع گوناگون، پدیده‌ی بزهکاری و بزه‌دیدی کودکان و نوجوانان است. این موضوع از چنان اهمیتی برخوردار است که در جامع بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته و در نهایت منجر به صدور اسناد بین‌المللی، شادی و یا الزامی گردیده است.

در این بین یکی از سازمانهای مهم که نقش انکارناپذیری در اتخاذ یک سیاست جهانی، حقوق، منسجم و کارآمد برعهده دارد، سازمان پلیس و یا ضابطان دادگستری است. در راستای وظایف اصلی پلیس مبنی بر برقراری نظم و امنیت در جامعه پلیس بیش از پیش، هر مقام دیگری با کودکان و نوجوانان در ارتباط است. بنابراین ضروری است که مجموعه استراتژی و تدابیر لازم برای فعالیت و اقدامات پلیس در این نخستین رویارویی با بزهکاری و به صورت روشن و شفاف مطرح شود.

۱) تبیین مسئله

در خصوص مواجهه پلیس با بزهکاری و بزه‌دیدی کودکان و نوجوانان مسائلی مطرح می‌شود که باید با تبیین درست و ارزانی آنها پاسخ‌های در خور و شایسته‌ای به آنها داده شود.

امروزه در حوزه‌ی مسائل قضایی شاهد شکل‌گیری «درسی‌های اختصاصی و یا استثنایی» هستیم. در نگاه نخستین از دیدگاه حقوق عمومی به این دادرسی‌ها با بدبینی نگریسته می‌شود. زیرا مطابق اصول حقوق اساسی همه‌ی شهروندان به‌صورت یکسان در مقابل قانون مساوی هستند و چنین نگرشی باعث می‌شود که این تلقی به وجود بیاید که نظام حقوقی که خود عهده‌دار تأمین عدالت است نباید با تبعیض بیجا و بی‌مورد زمینه‌ی ناعدالتی را در درون نظام حقوقی رواج و تسری دهد. در همین راستا است که حقوقدانان ایجاد دادرسی‌های اختصاصی و به تبع آن

ایجاد مراجع و نهادهای قضایی اختصاصی را خلاف اصل تساوی افراد در مقابل قانون در نظر می‌گیرند و با آن مخالفت می‌ورزند. با این وصف در عصر حاضر با توجه به دستاوردهای جدید علوم جنایی و جرم‌شناسی و پاره‌ای از ملاحظات از قبیل سن یا برخی مسئولیت‌های خاص اجتماعی سبب شده است که برخی از متهمان در مراجع خاص یا طبق آیین رسیدگی خاص مورد تحقیق و محاکمه قرار بگیرند.^۱

از سوی دیگر این نگرش وجود دارد که آنچه خلاف عدالت است که در بردارنده ی تضییع ناروا باشد، اگر تفاوت و تمایز در موضوعات وجود داشته باشد، باعث می‌گردد که در احکام نیز شاهد تفاوت و تمایز باشیم و این امر نه تنها برخلاف عدالت نیست بلکه خود ضامن عدالت است و از این رو ایجاد و بسط پاره‌ای از دادرسی قضایی توصیه و سفارش شده است.

یکی از مواردی که بر تشکیل تاسیس دادرسی‌های اختصاصی تأکید شده است، حوزه‌ی کودکان و نوجوانان است. مبنای این دیدگاه این است که شخصیت و روان کودک و نوجوان به گونه‌ای است که نیازمند توجه، همراهی و دقت بیشتر است.

براساس همین تفکر بوده است که در سال‌ها قبل در کشورها و دیگر کشورها دادگاه‌های اطفال و نوجوانان با ساختار مستقل و مجزا از دادگاه‌های عمومی تشکیل گردیده است. وجود دادرسی افتراقی همراه با پذیرایی دادرسی عادلانه در قلمروی آن به عنوان یکی از نقاط مثبت نظام‌های دادرسی که بری قلمداد می‌شود.

با این وصف در سالیان اخیر در نظام‌های عدالت کیفری کشورهای مختلف، فرآیند اختصاصی سازی نهادهای نظام عدالت کیفری منحصر به قلمروی نهادهای قضایی باقی نمانده است و سازمان پلیس نیز به عنوان یکی از دستیاران ادله نظام عدالت کیفری را دچار تحولات اساسی کرده است، به گونه‌ای که امروزه به موازات دادرسی اختصاصی در حوزه‌ی قضاوت و دادرسی و دادگاه، شاهد شکل‌گیری نهادهای پلیسی اختصاصی از قبیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان و نوجوانان هستیم.